

Список використаних джерел інформації:

1. Десять принципів Глобального договору ООН. Глобальний договір ООН в Україні. URL: <https://globalcompact.org.ua/desjat-principiv-gd-oon/>.

2. Будько О. В. Принципи підготовки звітності зі сталого розвитку. *Збірник наукових праць ЧДТУ*. 2020. № 57. С. 26–34. DOI: <https://10.24025/2306-4420.0.57.2020.206259>.

Петренко Лариса Михайлівна,

доктор педагогічних наук, професор завідувач відділу теорії і практики педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України,
м. Київ, Україна

ІНТЕРАКТИВНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Поняття «інтерактивність» сьогодні є доволі поширеним і широко вживаним у різних сферах діяльності. Ця категорія відноситься до ключових характеристик сучасних онлайн-медіа (Д. Загорулько), цифрового мистецтва (Д. Чембержі, Н. Сапфірова), культурного простору (О. Красненко), готельно-ресторанної індустрії (Н. Мельник, Л. Лояк), публічного управління (О. Бобось), соціокультурного освітнього середовища (Н. Георгян, Т. Садова), педагогічної освіти (М. Морозова) тощо.

У зарубіжній науковій літературі термін «інтерактивність» уживається у широкому й багатовимірному значенні, що пов'язано з розвитком цифрових технологій, появою нових освітніх підходів і зростанням кількості міждисциплінарних досліджень. У галузі людино-комп'ютерної взаємодії його тлумачать як складну властивість цифрових систем, яка характеризує спосіб взаємодії користувача з інформаційним середовищем (Е. Столтерман та Л.Е Янлерт). В освітньому контексті цю категорію пов'язують із можливістю надання студентам реальних рішень, що впливають на перебіг навчання (С. Бітті). У сучасних теоріях пізнання інтерактивність розглядається як динаміка координації в системі «людина – середовище», що лежить в основі процесів навчання, творчості та розв'язання проблем у вищій освіті (С. В. Стеффенсен та співавтори).

Інтерактивність є концептуально значущою для наукової теми дослідження, над виконанням якої працюють науковці відділу теорії і практики педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, оскільки:

відображає зміну ролі викладача у сучасній педагогічній освіті, який перестає бути лише джерелом знань, а стає фасилітатором, модератором освітнього процесу, співучасником пізнавальної взаємодії. Це безпосередньо узгоджується з висновками М. Морозової відносно трансформації ролі викладача, яка «перестає бути центральною» [4, с. 189]. Для викладання психолого-педагогічних дисциплін це критично важливо, адже саме вони формують професійну позицію педагога;

слугує механізмом розвитку педагогічних компетентностей, забезпечуючи створення ситуацій: рефлексії, групового розв'язання проблем, партнерської роботи, діалогічної взаємодії. У методичному посібнику нами підкреслено, що інтерактивність забезпечує «активну взаємодію всіх суб'єктів навчання» [5, с. 25]. У системі вдосконалення викладання психолого-педагогічних дисциплін це особливо важливо, бо компетентності викладачів розвиваються саме через досвід взаємодії;

забезпечує розвиток професійно значущих якостей педагогічних і науково-педагогічних працівників – психолого-педагогічні дисципліни навчають студента: емпатії, комунікації, співпраці, здатності приймати рішення у взаємодії, сприяють формуванню творчих здібностей і розвитку індивідуального потенціалу, що підкреслюють Н. Георгян та Т. Садова, наголошуючи на розвитку творчого потенціалу через інтеракцію як продуктивну взаємодію викладача і здобувача освіти [3, с. 91–92], що підтверджує: інтерактивність не просто форма організації заняття – це педагогічний механізм становлення особистості майбутнього вчителя;

сприяє активізації пізнавальної діяльності, розвитку ключових компетентностей, підвищенню особистісної включеності студента в навчальний процес, що відповідає логіці особистісно орієнтованої освіти [1]. У психолого-педагогічних дисциплінах особистісно орієнтований підхід – базовий принцип. Тому інтерактивність виступає не просто методикою, а дидактичною умовою реалізації змісту дисциплін;

представляє якісно новий тип навчального середовища, в якому створюються комфортні умови для навчання, активізується зворотний зв'язок, забезпечується залученість усіх учасників, формується освітнє середовище співпраці, адже для вдосконалення викладання психолого-педагогічних дисциплін важливо, щоб студент: переживав досвід педагогічної взаємодії; був включений у діяльність; на практиці засвоював базові психологічні та педагогічні закономірності [1];

сутнісні характеристики корелюють з компетентнісною парадигмою освіти, спрямованою не на передачу знань, а на формування: комунікативної і соціальної компетентності, уміння працювати в команді, здатності до саморозвитку, педагогічної рефлексії, адже досить часто саме

інтерактивні форми (дискусія, мозковий штурм, кейс-метод, тренінгові вправи) стають інструментом формування педагогічних компетентностей, особливо в тих дисциплінах, де зміст стосується взаємодії між людьми [2].

Отже, підсумовуючи зробимо висновок, що сутнісні характеристики поняття «інтерактивність» є концептуально важливими для дослідження системи вдосконалення викладання психолого-педагогічних дисциплін, тому що вони: відображають сучасні підходи до педагогічної взаємодії; визначають механізми побудови продуктивного навчального середовища та основу розвитку професійних компетентностей майбутніх педагогів; відповідають особистісно орієнтованій та компетентнісній парадигмі освіти; забезпечують активне включення студентів у процес досягнення психолого-педагогічних закономірностей.

За результатами опитування викладачів психолого-педагогічних дисциплін, стосовно їхньої залученості у процес навчання і викладання – зокрема, самооцінювання активності на заняттях: використання сучасних методик, переходу від лекційно-репродуктивної моделі до інтерактивної та створення освітнього середовища, орієнтованого на співпрацю й активну участь студентів – переважна більшість респондентів засвідчили регулярне застосування інтерактивних методів. Серед найбільш поширених методів роботи викладачі назвали дискусії, проектні завдання, кейс-метод, «навчання через дію», дебати, рольові ігри, роботу в мікрогрупах та методи розвитку критичного мислення. Ці результати відображено на рис. 1.

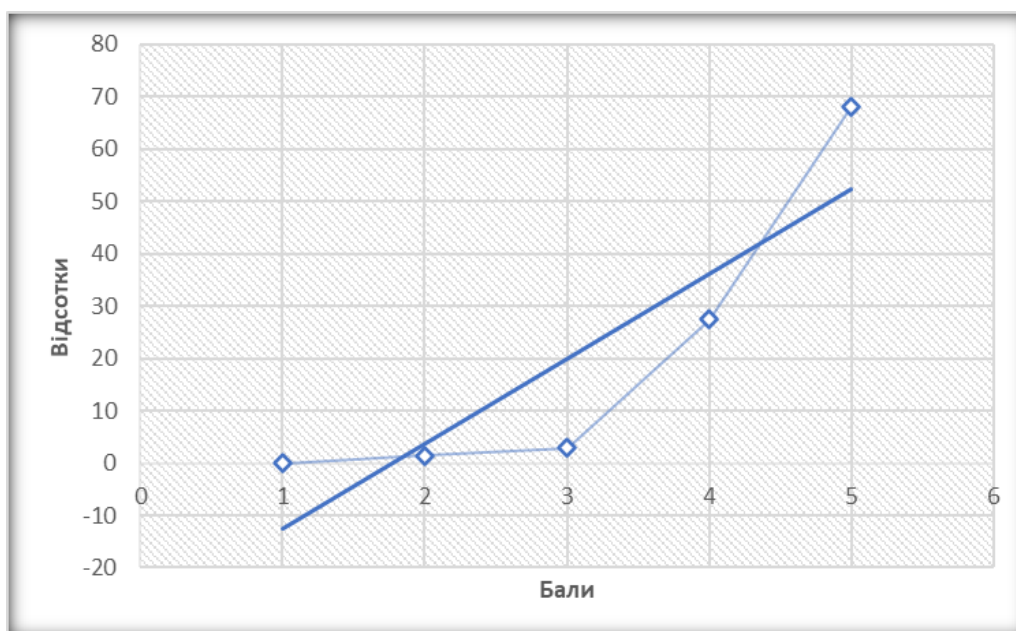

Рис. 1. Результати самооцінювання залученості викладачів психолого-педагогічних дисциплін у процес викладання

Графічні дані свідчать, що 95,6% респондентів оцінили власну залученість у процес викладання на 4 або 5 балів, демонструючи високий рівень активності. Лише 4,3% науково-педагогічних працівників зазначили середні або низькі показники (2 або 3 бали), а відповідей «1 – не використовую» взагалі не зафіксовано.

Одержані результати вказують на:

- високу готовність викладачів упроваджувати сучасні дидактичні інструменти;
- поступовий відхід від традиційно-репродуктивної моделі викладання на користь підходів, що активізують мотивацію здобувачів освіти та їх пізнавальну діяльність;
- професійну налаштованість викладачів на оновлення змісту й технологій навчання, що відповідає вимогам модернізації освіти.

Такі показники повністю узгоджуються з основними принципами компетентнісного підходу, який передбачає активну позицію студента, діяльнісний характер навчання та педагогічну взаємодію, орієнтовану на розвиток його професійних і соціальних компетентностей.

В опитуванні взяли участь 69 науково-педагогічних працівників з 10 закладів вищої освіти та одного інституту післядипломної освіти. Респонденти представляли понад 60 кафедр, серед яких найчисленнішу групу становили педагогічні, а також психологічні та психолого-педагогічні кафедри. Важливо зазначити, що понад половина опитаних працюють саме на педагогічних кафедрах, що забезпечує релевантність і цільову спрямованість вибірки. Водночас значна частка представників психологічних кафедр дає можливість оцінити якість викладання психологічних складових у структурі педагогічної освіти. Центральним фокусом дослідження є психолого-педагогічні (інтегровані) кафедри, діяльність яких безпосередньо відображає наш науковий інтерес і дозволяє простежити тенденції розвитку інтегрованого змісту в підготовці майбутніх фахівців.

Отже, вибірка є високо релевантною поставленому дослідженню: понад 80% опитаних працюють на педагогічні, психологічних або психолого-педагогічних кафедрах. Це підтверджує, що респонденти справді є викладачами психолого-педагогічних дисциплін і представляють такі заклади освіти, як: Запорізький національний університет, Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти; Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана; Карпатський національний університет імені Василя Стефаника; Кам'янець-Подільський національний університет; Криворізький державний педагогічний університет; ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»; Навчально-науковий педагогічний інститут імені В. О. Сухомлинського Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова; Київський національний університет імені Тараса Шевченка; Полтавський національний педагогічний університет

імені В. Г. Короленка. Тому дослідження має всеукраїнський характер, що забезпечує його представницьку повноту та підвищує наукову достовірність отриманих результатів.

Результати аналізу відповідей на запитання «Ваш педагогічний стаж роботи» (рис. 2) засвідчують, що переважна більшість опитаних мають значний досвід професійної діяльності.

Згідно з діаграмою, приблизно 3% респондентів мають досвід викладання менше одного року; близько 10% – 1–3 роки; приблизно 5% – 4–10 років. Водночас 82,6% викладачів працюють у закладах вищої освіти понад десять років.

Такий високий відсоток науково-педагогічних працівників із тривалим професійним досвідом свідчить про те, що вибірка сформована переважно з професійно зрілих фахівців, які тривалий час працюють у системі вищої освіти, володіють сформованими педагогічними підходами, мають усталені методики викладання та добре орієнтуються як у традиційних, так і в сучасних моделях навчання. Це робить їх думку особливо цінною для аналізу системних процесів у вищій школі. Для нашого дослідження це означає, що показники якості викладання та умов педагогічної діяльності відображають позицію досвідчених викладачів, здатних всебічно оцінити динаміку змін у змісті, методах і технологіях навчання.

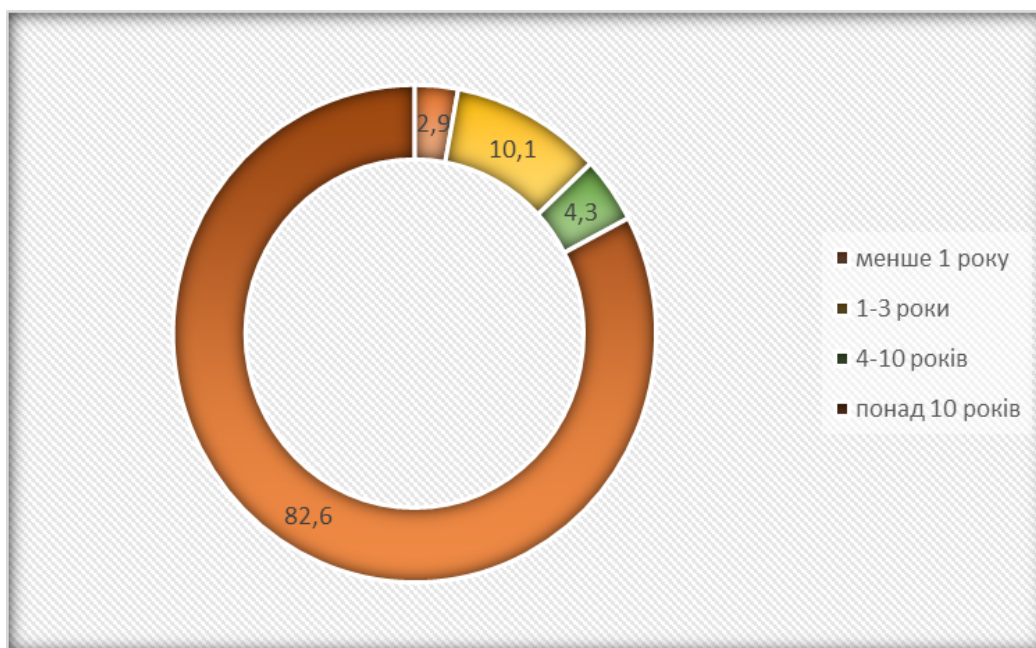

Рис. 2. Дані щодо професійно-педагогічного досвіду роботи викладачів закладів вищої освіти – учасників опитування

Водночас невелика частка молодих педагогів (менше одного року стажу – приблизно 3% викладачів) може свідчити про повільне оновлення кадрів, дефіцит молодих викладачів, зокрема на педагогічних і психологічних кафедрах, а також про ускладнений процес входження молодих спеціалістів у систему вищої освіти. Варто зазначити, що подібна ситуація відповідає загальним тенденціям у вищій освіті України.

Як показано на діаграмі (рис. 2), частка викладачів зі стажем до 10 років залишається низькою: разом категорії викладачів зі стажем 1–3 роки та 4–10 років становлять лише близько 15%. На нашу думку, це свідчить, що більшість респондентів уже не перебувають на етапі професійного становлення; а мають сформовану викладацьку позицію та стабільний педагогічний досвід. Отже, «професійний вік» вибірки є, безсумнівно, високим, що важливо для достовірності оцінки стану й динаміки вдосконалення викладання психолого-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти.

Безумовно, професійно-педагогічний стаж учасників опитування суттєво впливає на контекст нашого дослідження. Досвідчені викладачі здатні об'єктивно і зважено оцінити якість викладання, спираючись не лише на теоретичні уявлення, але і на багаторічну практику. Їхнє ставлення до цифрових інновацій також є валідним показником, адже значний досвід може породжувати як критичність щодо процесів цифровізації, так і здатність оцінювати їх через призму професійної зрілості. Крім того, відповіді викладачів з тривалим стажем слід розглядати як індикатори задоволеності умовами праці, оскільки саме ця категорія науково-педагогічних працівників найчастіше відчуває підвищене навантаження. має вищі вимоги до організації освітнього процесу та схильна порівнювати сучасні умови з попередніми періодами.

Нарешті, високий рівень залученості досвідчених викладачів переважно свідчить про стабільність у професії, внутрішню мотивацію та стале зацікавлення викладацькою діяльністю, що підкреслює їхню значущу роль у формуванні якості психолого-педагогічної освіти.

Підсумовуючи, зазначимо, що якість вибірки, у якій переважають досвідчені викладачі психолого-педагогічних дисциплін, природно узгоджується з високими результатами самооцінювання залученості. Це означає, що респонденти: реально включені у викладання, мають сформовані професійні навички, активно використовують інтерактивні методи, усвідомлено оцінюють власну діяльність.

Отже, отримані дані не лише логічні, а й відображають стійку професійну позицію викладачів, що підсилює достовірність і наукову цінність дослідження.

Список використаних джерел інформації:

1. Preferred term 6908. Interactivity : вебсайт EuroVoc. URL: <https://light.onki.fi/eurovoc/en/page/6908> (дата звернення: 04.04.20).
2. Семак О. В., Ройко Л. Л. Використання інтерактивних технологій навчання на уроках у початковій школі : вебсайт eVNUIR. URL: evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/20537/3/siomak_roiko.pdf (дата звернення: 04.04.20).
3. Георгян Н., Садова Т. Інтерактивність як характеристика соціокультурного освітнього середовища вищого навчального закладу. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2020. № 1(99). С. 86–96. DOI: [https://doi.org/10.31865/2077-1827.1\(99\)2020.198146](https://doi.org/10.31865/2077-1827.1(99)2020.198146).
4. Морозова М. В. Поняття «інтерактивність» крізь призму педагогічної освіти. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2021. № 6 (344). Ч. II. С. 182–192. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-6\(344\)-2-182-192](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2021-6(344)-2-182-192).
5. Петренко Л. Активні методи та інтерактивні технології: нові можливості використання в дистанційному професійному навчанні. *Технології дистанційного професійного навчання. Методичний посібник*. / О. В. Базелюк, О. М. Спірін, Л. М. Петренко, А. А. Каленський, Л. А. Майборода. Житомир: «Полісся», 2018. С. 11–27. URL: lib.iitta.gov.ua/id/eprint/713074/1/посібник3_технології.pdf (дата звернення: 05.04.20).

Сергієнко Наталія Володимирівна

викладач циклової комісії гуманітарно-філологічних дисциплін Ірпінського фахового коледжу економіки та права, м. Ірпінь, Україна

ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ

Сьогодні в сучасному освітньому процесі все більше набирає популярності неологізм «edutainment» (у перекладі з англ. мови «навчання та розвага»). Це по суті отримання знань та навичок під час ігрових вправ. Едьютейнмент розглядають як освітню технологію, що поєднує ігрові прийоми, методи інтерактивного й активного навчання. Технологія едьютейнмент – це представлення матеріалу із використанням розважальних методик засобами інформаційних технологій, тобто поєднання навчання та розваг для мотивації здобувачів освіти через глибоке занурення у проблему [1, 57–58].